

Registar doktorskih disertacija iz muzeologije

U 1982. godini pojavljuje se prva doktorska disertacija iz muzeologije obranjena na Univerzitetu "Edvard Kardelj" u Ljubljani, gdje je pri Filozofskom fakultetu osnovana prva katedra za muzeologiju u nas.

Donosimo sažetke doktorskih disertacija iz muzeologije kako bismo time omogućili svim znanstvenim i stručnim radnicima uvid u obrađene teme i mogućnost njihovog korištenja. Do sad većina tema obranjena je na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Ljubljani, a jedna na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu pri Sveučilištu u Zagrebu. Uz sažetke, navedena je godina predaje rada, a ne godina obrane disertacije.

Mira Heim

HORVAT, Vlado. Mreža muzeja i galerija na području Slavonije i Baranje / Vlado Horvat. – Ljubljana: Univerzitet „Edvard Kardelj”: Filozofski fakultet, 1982.

Sažetak

Muzeologija kao znanost ima sve složenije zadatke razvojem muzejske djelatnosti, područja od posebnog društvenog interesa.

Danas u svijetu djeluje velik broj muzejskih institucija. Na međunarodnom planu nastoji se uskladiti i unaprijediti muzejska djelatnost u cjelini.

Ipak, već letimičan pogled na stanje muzejske službe u pojedinim zemljama pokazuje, unatoč razlikama, da je potrebno još mnogo uraditi na reorganizaciji muzejskih institucija i međumuzejskoj suradnji u skladu s potrebama suvremenih društvenih kretanja.

Na tom putu suvremeno koncipirane muzejske djelatnosti, posebno mjesto zauzima problematika mreže muzeja, kao organizirana, planska, studijska suradnja u obavljanju muzejske službe određenog područja.

Pristup problematici mreže muzeja mogao bi biti čisto teoretski, ali autor se opredijelio za put na kojem opće principe, u skladu sa zadatkom, veže konkretizacijom za određeno geografsko područje i kao rezultat daje razrađenu podlogu za mrežu muzeja primjenjivu u praksi.

Opći pristup polazi od pojma muzeologije kao samostalne no nedovoljno priznate znanstvene discipline, ali koja svoju znanstvenu utemeljenost dokazuje time što ima vlastiti predmet spoznaje (muzealnost). U svijetu postoje različita gledanja na muzeologiju, što se izražava u često neujednačenim teoretskim pristupima muzeoloških centara.

Muzeji, njihovi zadaci i razvoj također su povijesno uvjetovani, pa je potrebno imati na umu njihov razvojni put od privatnih zbirki do suvremeno koncipiranih i institucionaliziranih organizacija. Ipak, svima su im u osnovi muzejski fondovi (tesaurusi) kao dokumenti jedne stvarnosti. Danas se zahtijeva da muzeji imaju čvrsto određeni cilj i područje djelovanja.

U muzejskom radu uvijek je bila utemeljena i znanstvena komponenta, uz kulturno-prosvjetnu ulogu, samo što se to i danas u suvremenim uvjetima još mora dokazivati.

Presudno pitanje, koje treba dobiti teoretsku podlogu da bi kasnije poslužilo u konkretizaciji primjera, jest tipologija i klasifikacija muzeja. U svijetu (ICOM) i kod nas postoje različite sheme, ali u svakom slučaju treba voditi računa da ih možemo svrstavati po karakteru, tematici, nadležnosti, organiziranosti i slično.

Bitno je bilo u pristupu razjasniti i odnose muzej–društvo, jer u prošlosti i danas nije uvijek ovaj odnos bio na razini društvenih potreba.

Na podlozi muzeološke znanosti treba graditi mrežu muzeja ne za neko imaginarno, nego za konkretno područje.

U obzir se moraju uzeti historijski podaci o osnivanju muzeja u svijetu i kod nas, jer je tako nastala određena mreža muzeja, koja sigurno nije dovoljno planska ali je postojeća.

Kako je u osnovi princip da mreža muzeja nije jednostavni raspored institucija da cijelo područje bude pokriveno muzejskom službom, nego nešto mnogo dublje gdje se međumuzejska suradnja temelji na tematskoj opredijeljenosti, to cijeli zadatak čini vrlo složenim.

Već prvi pogled na važeće zakone o muzejskoj djelatnosti u jugoslavenskim zemljama govori da je vrlo različito postavljeno ostvarivanje međumuzejske suradnje. U pojedinim sredinama zabilježeni su tek početni rezultati obavezne planske suradnje, koji otvaraju mogućnosti razrade cjelovite muzejske mreže.

U Hrvatskoj je Zakon o muzejskoj djelatnosti predvidio mrežu muzejskih organizacija, koja se temelji na društvenoj potrebi. Bilo je pokušaja elaboriranja muzejske mreže, ali u praksi se nije prišlo dovoljnoj konkretizaciji, a s time otpada i mogućnost rješavanja ovog zadatka.

U slavonsko-baranjskoj regiji, također, ne može se govoriti ni približno o organiziranoj mreži muzeja, ako se pod time razumijeva cjeloviti sustav muzejske djelatnosti. Postoje određeni oblici dogovaranja i razmjena iskustava, ali oni nisu ni planski ni dugoročni. Pogotovo nema uskla-

denog djelovanja na temelju planske tematske podjele zadataka.

Istočna Hrvatska, ili područje koje poznajemo pod povijesnim nazivima Slavonija i Baranja, sagledana je u svim njezinim specifičnostima da bi se na tom poznavanju činjenica i odnosa mogla graditi mreža muzeja: geografski pojam i teritorijalna podjela, organiziranost, povijesni razvoj, stanovništvo, stanje kulturnih djelatnosti i drugo.

Zabilježene su značajne aktivnosti na sabiranju kulturno-povijesnih predmeta i prije osnivanja muzeja. Danas djeluje značajan broj muzejskih organizacija, koje su osnovane u različitim uvjetima jednostoljetnog raspona (od 1877. godine). Bilo je potrebno detaljno ući u historijat muzejske službe u Slavoniji, prišlo se tome kronološki. Za svaku od 36 muzejskih jedinica dani su precizni povijesni podaci, koji oslikavaju uvjete nastajanja i djelovanja. Na taj način dobivena je slika o tome kako je došlo do današnje rasprostranjenosti muzejskih jedinica u regiji, o kojoj treba voditi računa pri razradi mreža muzeja.

Druga komponenta, još značajnija, jest današnje stanje muzejske službe u slavonsko-baranjskoj regiji. Za svaku instituciju dani su potpuni podaci: fondovi (brojnost, očuvanost i ostale karakteristike), smještaj (uz ocjenu suvremenih potreba), stručni kadar (brojnost i specijalnost), zaštitne radionice, stanje dokumentacije, spremišta, stalne izložbe, otvorenost prema korisnicima i slično. Sve je to podloga za odlučivanje o mjestu i ulozi pojedine muzejske organizacije u budućoj mreži muzeja.

Muzejsku službu regije karakterizira šarolikost i neujednačenost. Relevantni podaci pokazuju da je dio muzejskih organizacija konsolidiran i obavlja cjelovitu muzejsku djelatnost, a istovremeno kod drugih nisu ispunjeni osnovni uvjeti za rad.

Dio slavonsko-baranjskog područja nije pokriven muzejskom službom, u pojedinim općinama nema muzeja, niti je zadatak zaštite pokretnih spomenika kulture kome povjeren. Nije riješena ni zakonska obaveza, po kojoj bi nerazvijene muzejske organizacije, ili one u osnivanju, bile u stručnom pogledu – kao stalne muzejske izložbe – funkcionalno vezane uz razvijene muzeje.

Na ostvarivanju postavljenog cilja – znanstveno utemeljenog prijedloga za suvremenu mrežu muzeja slavonsko-baranjske regije, bilo je potrebno studiozno obraditi današnje stanje, uvažiti značajnu ulogu muzejskih jedinica i ocijeniti njihovu dosadašnju ulogu te procijeniti njihov doprinos u budućoj mreži muzeja.

Prezentirana je društvena ocjena, koja se temelji na evidentnoj potrebi da se razradi prijedlog mreže muzeja slavonsko-baranjske regije kao dijela ukupnih stremljenja hrvatske i jugoslavenske muzejske djelatnosti. Odnosno, slavonsko-baranjska regionalna mreža muzeja mora se promatrati samo kao dio veće republičke cjeline.

Dakle, od općeg teoretskog pristupa o muzeologiji kao znanstvenoj i praktičnoj disciplini, preko historijata muzeja u svijetu i u nas, kroz detaljno sagledavanje prilika u Slavoniji i Baranji u muzejskoj službi u prošlosti i danas stvoreni su uvjeti da se razradi i ponudi prijedlog suvremene mreže muzeja, koji je pogodan za realizaciju ako se ostvare ostali društveni uvjeti.

Polazi se od sadašnjeg stanja, ali se pritom pretpostavlja reorganizacija i osuvremenjivanje postojećih institucija. Predlaže se i osnivanje novih muzejskih jedinica da bi se dobio cjeloviti sustav sveobuhvatne muzejske službe. Razrađuje se potreba osiguravanja osnovnih uvjeta za rad muzejskih institucija te na taj način uklanjanje velikih disproporcija koje sada postoje.

Kod razrade historijata muzejskih institucija u Slavoniji i Baranji koristio se kronološki redoslijed. U prikazivanju današnjeg stanja muzejske organizacije su praćene u okviru sadašnjih društveno-političkih zajednica, jer i njihovo osnivanje i financiranje smješteno je u te okvire.

Pri razradi mreže muzeja, polazeći od principa da je riječ o tematskoj opredijeljenosti, u osnovu je ugrađena upravo tematika: arheološka, numizmatička, kulturno-povijesna, etnološka, problematika radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta, tehnički i industrijski sadržaji, obrada prirodnih karakteristika, likovni sadržaji.

Na takvom pristupu razvijena je mreža muzeja, što znači broj institucija, njihov karakter, međusobni odnosi i drugo.

Gradeći tu koncepciju, uvijek se imalo na umu da se očekuje od muzejskog kadra da bude nosilac preobražaja muzeja kakvi su danas u suvremene muzejske organizacije, čije će rezultate prihvatiti najširi krug korisnika, jer se na to gleda kao na uvjet da se uopće suvremena mreža muzeja može očekivati.

Značajni zadaci namijenjeni su kompleksnim zavičajnim muzejima, koji treba da djeluju u svim općinama. Predviđeno je da ti muzeji usklađuju rad u području zaštite spomenika kulture i prirode u određenoj općini. Očekuje se da kompleksni zavičajni muzeji u svojoj unutrašnjoj organizacijskoj shemi postupno napuštaju podjelu na klasične zbirke predmeta, a cjelovito muzeološki da obrađuju i prikazuju prirodu kraja, privredni i društveni razvoj svog područja.

Kompleksnim zavičajnim muzejima predviđeni su u pravilu i posebni zadaci. Na temelju ustanovljenih prirodnih, povijesnih i muzeoloških karakteristika povjerenje im se da budu nosioci dijela tematike od šireg značenja, a u okvirima prihvaćene podjele zadataka u muzejskoj mreži.

Drugi dio zadataka namijenjen je specijalnim muzejskim organizacijama, koje zajedno s općim muzejima čine cjelinu mreže muzeja slavonsko-baranjske regije.

Određenim općim i specijalnim muzejskim organizacijama predviđena je središnja uloga za komplekse tema ili zadataka od šireg interesa. Taj regionalni značaj temelji se na nekim karakteristikama kao što su: specifičnosti kraja, bogatstvo muzejskog fonda, kompleksni muzejski rad i sveobuhvatan muzeološki pristup određenoj tematici ili izražene društvene potrebe.

Polazeći od takvog pristupa – utvrđene tematike i prijedloga organizacije i tematske raspodjele zadataka – omogućeno je predloženi planom da se svakoj postojećoj i budućoj muzejskoj organizaciji odredi mjesto u muzejskoj mreži slavonsko-baranjske regije.

Program razvoja muzejske mreže daje osnove i dugoročne smjernice, nastoji obuhvatiti sve segmente cjelovite muzejske djelatnosti, ali je jasno, da nije petrificiran ni nepromjenjiv, nego će ga dapače biti potrebno usklađivati u toku provođenja.

**KOJOVIĆ, Dušan. Muzeji revolucije kao muzeji najnovije istorije / Dušan Kojović.
– Ljubljana: Univerzitet "Edvard Kardelj": Filozofski fakultet, 1983.**

Sažetak

U doktorskoj disertaciji Muzeji revolucije kao muzeji novije istorije autor mr. Dušan Kojović ističe da su muzeji revolucije nastali u specifičnim uslovima, a baš ta specifična situacija u mnogim prilikama motivisala je njihov nastanak i djelovanje. Ta situacija je bila izuzetna i zato je bilo i specifično djelovanje muzeja revolucije. Međutim, ostvarivanje ciljeva revolucije događa se uvijek pod različitim uslovima pa prema tome i u različitim društvenim situacijama. Sredstva s kojima su radili muzeji u neposrednom odnosu sa revolucionarnim zbivanjima ne mogu se prenositi u novu, postrevolucionarnu situaciju, nego treba tražiti i nova sredstva i forme koje odgovaraju toj novoj fazi razvoja društva, a to je i cilj koji je autor sebi postavio u ovom radu.

U prvom poglavlju svoje teze – Muzej revolucije kao specifičan tip muzeja – autor iznosi istorijat nastanka i formiranja muzeja revolucije u Jugoslaviji i nekim drugim socijalističkim zemljama. Na ovaj način, dajući istorijski pregled, bilo je olakšano pratiti razvojne faze ovih institucija, njihovu aktivnost odnosno obavljanje osnovnih muzejskih djelatnosti, nužno respektujući teoretsku i praktičnu stranu problematike. U ovom pogledu posvećeno je relativno više prostora muzejima revolucije u Lenjingradu i Moskvi, a takođe Muzeju revolucije Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Ovakva analiza nastanka i formiranja kao i aktivnosti ova tri muzeja mogla je donijeti mnoge potrebne zaključke vezane uz ovu kompleksnu muzeološku problematiku.

Opisani su i drugi muzeji revolucije ili istorijski muzeji koji prikazuju istoriju revolucionarnog radničkog pokreta i revolucije, a to su muzeji u Jugoslaviji, ČSSR, Mađarskoj, Poljskoj i Njemačkoj DR.

Autor je izložio novu orijentaciju programskog usmjerenja muzejske djelatnosti kod ovih muzejskih institucija, a zatim i njihov novi sadržaj, što je opet dovelo do principijelnih promjena u dotadašnjem muzeološkom pristupu prema stvarnosti.

U drugom poglavlju ovog rada – Uloga prezentacije u muzeju revolucije – autor je već u početku naglasio da društveni domet rada muzeja revolucije, u prvom redu ovisi o nivou prezentacije i zato se u ovom poglavlju koncentriše na problematiku prezentacionih formi u muzejima revolucije.

Razmatrajući društvenu misiju muzejske prezentacije nakon kraćeg istorijskog pregleda, gdje se navodi da je prikazivanje oduvijek bilo povezano s muzejskom djelatnošću, autor detaljno observira period poslije oktobarske socijalističke revolucije.

Poslije drugog svjetskog rata – u vezi s principijelnim političkim, ekonomskim i socijalnim promjenama u čitavom svijetu, počinje i novo razdoblje u razvoju muzejske djelatnosti koje je obilježeno težnjom za kvalitativnom promjenom, u prvom redu muzejske prezentacije. Ekspanzija masovnih sredstava komunikacije, i posebno široko nastupanje sredstava vaspitnog i obrazovnog djelovanja, vodi tome da tradicionalna muzejska prezentacija, prije svega u kapitalističkim zemljama i zemljama u razvoju, sve

više dolazi u konflikt s novim potrebama društva. Sve ovo izaziva svijest o krizi muzeja. Odgovor na to je široki programski nastup, da bi se ostvarile principijelne promjene u nivou muzejske prezentacije, što mnogi danas označavaju kao ekspanziju muzeja.

Prethodna analiza karaktera i društvene misije muzejskih postavki i izložbi, stvorila je mogućnost kritičkog pristupa opšteg nivoa prezentacije u postojećim muzejima revolucije.

U tom smislu autor je pristupio detaljnoj analizi nivoa muzejske prezentacije u brojnim muzejima revolucije u zemlji i inostranstvu. Na osnovu mnoštva informacija i vizuelnih doživljaja većeg broja muzejskih postavki ovih muzeja došlo se do bogate sazajne osnove, na temelju koje se može vršiti i vrednovanje. Na osnovu takvog pristupa možemo konstatovati da su prezentacione forme muzeja revolucije uglavnom zadovoljavajuće. Evidentno je takođe, da u muzejima revolucije dolazi do izražaja veoma aktivno nastojanje da se dosegne optimalno rješenje muzejskih formi prezentacije, i to u punoj saglasnosti kako s razvojem savremene likovne umjetnosti i arhitekture, tako i tehnike. Tome se zatim priključuju i sve dublja muzeološka saznanja, koja prate prije svega obuhvatanje specifičnih oznaka ove prezentacije i tako stvaraju uslove za stvarno profesionalno stvaralaštvo u ovoj struci. Prirodno je da konkretno rješavanje postavki ili muzejskih izložbi u ovoj ili onoj zemlji odgovara konkretnoj situaciji. Ne može se očekivati da će se u svim zemljama sresti ista estetska, istorijska i tehnička gledišta i zahtjevi. U konkretnim slučajevima, ove postavke se u pojedinim elementima i pojedinim zemljama koji put i bitnije razlikuju, s druge strane imaju i mnogo zajedničkog, a to zajedničko, to je upravo i dato tipom ovoga muzeja i njegovom društvenom misijom.

Prilikom vrednovanja muzejskih postavki i muzejskih izložbi ne može se uzimati u obzir samo nivo njihove izvedbe nego i ono što prati ove prezentacione forme i što u mnogim pravcima izgrađuje uslove da budu u društvu u potpunosti iskorištene. Zato prvorazrednu ulogu u ovom posredovanju muzejskih formi prezentacije ima pedagoška služba u muzejima. Inače, pedagoška služba se u muzejima obavlja kroz razne oblike informativno-edukativnog sadržaja, kao proširenje osnovne tematike koju muzeji prikazuju na svojim postavkama. Ovaj rad je u stvari neposredna i permanentna veza između ove djelatnosti muzeja revolucije i potreba njegovih korisnika.

Iz analize muzejske prezentacije, posebno prezentacije u muzejima revolucije, autor je izveo principe za koje smatra da su određujući za ovaj tip muzeja, a koji su takođe od odlučujućeg značaja za društveno priznavanje muzeja revolucije. Prvi princip je izrada postavki i izložbi na tematskom principu, a slijede dosljedno sprovođenje aktivne muzejske dokumentacije, naučne eksplikacije, jedinstvenost pojave i jedinstvenost njene prezentacije, princip funkcionalne primjene originalne dokumentacije i njene naučne eksplikacije potencirane umjetničkim i tehničkim aspektom.

U trećem poglavlju – Preduslovi za dalji razvoj muzeja revolucije – autor objašnjava usmjerenje muzeja revolucije, stavlja pred ove muzeje ne samo obiman program stvaranja zbirki i program prezentacije nego istovremeno i niz sasvim novih zadataka koji proističu iz toga novog usmjerenja. Za ove muzeje je karakteristična njihova povezanost sa socijalističkom revolucijom, a u isto vrijeme, i s onim što te revolucije donose društvu.

Ovo je momenat po kome se razlikuju i po kome će se razlikovati ovi muzeji od muzeja opšteistorijskog profila. U tim muzejima se radi o opštem prikazu istorijskog razvoja iako i tu treba da zauzme svoje mjesto socijalistička revolucija i njene posljedice, ali će, naravno, ta pojava ovdje biti koncipirana u okviru totaliteta razvoja prirode i društva.

Muzeji revolucije će zato ostati i u budućnosti specijalizovani, iako po svom profilu istorijski muzeji, ali muzeji koji su usmjereni na noviju istoriju i savremenost.

OTAŠEVIĆ, Dušan. Memorijalni muzeji novije istorije / Dušan Otašević. – Ljubljana: Univerzitet "Edvard Kardelj": Filozofski fakultet, 1983.

Sažetak

U doktorskoj disertaciji Memorijalni muzeji novije istorije autor obrađuje problematiku koja proističe iz domena djelatnosti ovih institucija. U radu nije obuhvaćen samo opšti značaj tipova memorijalnih muzeja već i njihov profil prema tematici novije istorije i aktuelnosti za našu savremenost i muzejsku djelatnost uopšte. Autor se dosljedno pridržavao radnog postupka da kroz teoretska saznanja i praktična iskustva dođe do određenih principa i metoda za njihovu izgradnju i funkcionisanje.

Osnovna tematika podijeljena je u četiri poglavlja: Nastanak i uloga memorijalnih muzeja, Memorijalni muzeji novije istorije u Jugoslaviji, Principi i metodika formiranja memorijalnih muzeja novije istorije, Perspektive razvoja memorijalnih muzeja najnovije istorije.

U prvom dijelu autor govori o značaju uloge društvenog pamćenja i o fazi kada društveno pamćenje prelazi u konkretni vid šireg društvenog djelovanja i interesa posredstvom odgovarajućih institucija, u konkretnom slučaju posredstvom memorijalnih muzeja. Kako oblast konkretnog društvenog pamćenja nije samo u domenu muzejske djelatnosti, autor daje neophodna teoretska tumačenja i zaključke za razlikovanje muzejskog i memorijalnog pristupa. Nakon ovih nužnih uvodnih razjašnjenja i definisanja specifičnih, ali i samostalnih faza iz domena konkretnog društvenog pamćenja, autor dovodi materiju na osnovnu tematiku svog rada – memorijalne muzeje.

Nakon istorijskog pregleda nastanka memorijalnih muzeja u raznim društvenim epohama i geografskim sredinama, autor utvrđuje njihovu definiciju, sadržaje i metode rada, društvenu funkciju i sl. Na kraju daje i bitnu oznaku ovog tipa muzeja koji ne samo svojim tematskim usmjerenjem već i institucionalnoj formi integriše u sebi memorijalni i muzejski pristup prema stvarnosti.

U drugom dijelu, kao polazna osnova za dalje razmatranje, dati su društveno-istorijski uslovi za nastanak i funkciju memorijalnih muzeja novije istorije u Jugoslaviji, s posebnim osvrtom na položaj i djelatnost ovih institucija u Bosni i Hercegovini. Na osnovu predočenog stanja i djelatnosti ovih institucija, autor daje kritičku analizu memorijalnih muzeja na osnovu koje izvlači i nudi niz konkretnih stavova po pitanju shvatanja pojedinih djelatnosti raznih tipova memorijalnih institucija, njihovog pravilnog definisanja i stavljanja na ono mjesto koje im po muzeološkim oblicima i formama izražavanja i pripada. To je bilo nužno i stoga jer se proučavanjem ovih institucija pokazalo da je njihova diferencijacija nužna i s gledišta nivoa posredovanja komunikacije memorijalnog svjedočanstva.

Treći dio obuhvata principe i metodiku formiranja memorijalnih muzeja novije istorije. Nakon utvrđivanja osnovnih pojmova i njihove diferencijacije, autor se bavi pitanjem memorijalnih muzeja i obilježja koja ga određuju. Kao značajna komponenta za egzistiranje memorijalnih muzeja istaknuta je integracija dokumentacionog i komunikacionog, odnosno memorijalnog i muzejskog pristupa, što određuje i specifičnu ulogu ovih institucija.

U obilježja koja određuju memorijalni muzej autor ističe i definiše materiju obezbeđenja kadrova, opreme prostorija, tehničke opreme, obezbeđenja finansijskih sredstava i odnosa prema javnosti.

U dijelu koji govori o metodici formiranja memorijalnih muzeja autor iznosi da je, zapravo, nosivost memorijalne tematike onaj odlučujući faktor u nastajanju jednog memorijalnog muzeja. Nakon utvrđivanja osnovnih konceptijskih principa memorijalnih muzeja, autor se bavi problematikom istraživanja i dokumentacije memorijalne pojave, obradom, čuvanjem i korišćenjem te dokumentacije, prezentacijom memorijalne pojave, popratnim komunikacijama i njihovom uzvratnom povezanošću. Za svaki od navedenih segmenata djelatnosti daju se konkretni sadržaji koji su, po autoru, prihvatljivi jer logično proizlaze iz teoretskog i praktičnog saznanja o specifičnim djelatnostima i društvenoj funkciji ovih institucija. Koristeći se relativno kompleksnim saznanjima o ovim institucijama, do kojih je došao u toku proučavanja, autor na kraju daje potrebna opštevažeća gledanja o memorijalnim muzejima a paralelno s tim i metodiku za njihovo formiranje.

U četvrtom dijelu autor govori o aktualizaciji memorijalnih muzeja i izgradnji novih. Po autoru, ova pitanja su veoma značajna za perspektivu razvoja memorijalnih muzeja. Njihova suština je u konstataciji da povezanost memorijalnih muzeja s memorijalnim pojavama za njih predstavlja i tematsko i lokalno ograničavanje. Stoga se postavlja pitanje do koje mjere memorijalni muzeji mogu aktualizovati svoj program i držati korak s razvojem ostalih istorijskih muzeja koji danas nisu okrenuti samo prošlosti već i sadašnjosti. Osnovno autorovo mišljenje o ovome je da odnos prema memorijalnoj pojavi ne treba da proističe samo iz toga što se radi o značajnoj istorijskoj pojavi nego i iz onoga šta ta pojava danas za nas znači. U tome je sadržana osnovna i trajna veza između memorijalne pojave i sadašnjosti, pa samim time i sadržaji rada za aktualizaciju i razvoj ovih institucija.

Na kraju rada, o proučavanoj temi, autor daje i iscrpni pregled literature koja je bazirana na muzeološkim dostignućima kod nas i u svijetu.

**VRANIĆ, Milan. Fizička kultura i sport u Vojvodini u projektu muzejske ekspozicije/
/Milan Vranić. – Ljubljana: Univerzitet "Edvard Kardelj": Filozofski fakultet, 1983.**

Sažetak

U društvenom razvoju Vojvodine, od druge polovine XVIII veka, javljaju se izvanredne karakteristike i u rezultatima i tekovinama duhovnog života, i konkretnom nastanku prosvetnih i kulturnih institucija.

Prestankom dugih ratova između Austrije i Turske od kraja XVII do kraja XVIII veka, i sprovođenjem kolonizacije praznih prostora ovog dela Panonske nizine, izvršiće se elibertacija razvijenijih, većih naselja kao što su bili Novi Sad, Sombor, Subotica, Bela Crkva, Vršac i dr. U stalnom ekonomskom usponu, mlada građanska klasa u ovim gradovima postaje nosilac liberalnih ideja i osnivač prvih škola, najpre osnovnih, zatim srednjih u Somboru, Sremskim Karlovcima, Novom Sadu. Javlja se i začetak pozorišne umetnosti, razgranava se likovna umetnost prevashodno u crkvenoj arhitekturi i slikarstvu, osnivaju prve štamparije i knjižare. U takvom vremenu i prilikama javljaju se i prve društvene organizacije s karakterom sportskih aktivnosti, najpre u streljaštvu – Bela Crkva (1777), Novi Sad (1790), Pančevo (1813), a tokom prve polovine XIX veka i u mačevanju, plivanju, gimnastici sve do pokušaja uvođenja nastave fizičkog vaspitanja u školama – Novi Sad (1853).

Zahvaljujući ovim začecima i početnim aktivnostima otvara se istorijski kontinuitet i može se pratiti razvoj društvenih delatnosti u oblasti fizičke kulture Vojvodine, od kraja XVIII veka do danas. Do sedamdesetih godina XIX veka uvodi se nastava fizičkog vaspitanja u gotovo svim većim i razvijenijim školama. Javljaju se i protagonisti sa savremenim idejama o potrebi i značaju fizičkog vaspitanja, pre svega u podizanju zdravstvene kulture, kao i pozitivne zabave u društvenom životu. Bili su to dr. Đorđe Natošević, dr. Laza Kostić, Jovan Jovanović Zmaj, dr. Tihomir Ostojić u Novom Sadu, Aleksandar – Šana Demetrović u Somboru, Lazar Vezenković u Vršcu, Lajoš, Nandor i Bela Vermeš, Nikola Matković u Subotici, Ferenc Kemenji u Velikom Bečkereku (Zrenjanin) i drugi.

S razvojem fizičkog vaspitanja u školama niču i prve sportske organizacije, društva i udruženja najpre u streljaštvu, zatim u gimnastici, klizanju, atletici a kasnije na prelazu u XX vek započinje da se igra tenis, popularan postaje biciklizam, auto-moto sport i najzad uz različite sportove na vodi, među kojima je najpopularnije veslanje, organizuje se i vaterpolo. Među prvim fudbalskim klubovima javljaju se organizacije u Subotici, Velikom Bečkereku, Novom Sadu i mnogim drugim mestima. Pred prvi svetski rat od značaja je i osnivanje Sokolske organizacije (1904. Sremski Karlovci).

Između dva rata razvija se i dalje fizička kultura i sport u ovom području, ali ne s naročitim kvantitativnim i kvalitativnim stručno-sportskim rezultatima. Najmasovnija je i najpopularnija organizacija sokolstva, zatim postoje brojni fudbalski klubovi, igra se hazena među ženskom omladinom, odbojka, postoji manji broj plivačkih i veslačkih klubova, a organizuju se i prva takmičenja u hokeju na ledu, kao i košarci, potpuno novim sportovima.

U vremenu narodnooslobodilačkog rata i u nekim krajevima Vojvodine, na oslobođenoj teritoriji Srema već 1944. godine, organizuju se prvi oblici narodne fizičke kulture s nadmetanjima i prvim fudbalskim utakmicama. Po put Fočanske olimpijade i u Vojvodini početkom 1944. obavljaju se pripreme za održavanje masovne manifestacije, koja će biti održana u septembru te godine u blizini sela Mandelosa u Fruškoj gori.

Nakon oslobođenja Vojvodine, u aprilu 1945. donose se i prve organizacione odluke od značaja za razvoj fizičke kulture i sporta Vojvodine u posleratnom periodu.

Za proteklih trideset godina fizička kultura i sport u Vojvodini dobijaju izvanredan značaj, što rezultira i afirmacijom stvaralaštva i rezultata, kako organizacija tako i pojedinaca iz Vojvodine u Jugoslaviji i u međunarodnim razmerama. Samo na Olimpijskim igrama od 1948. do 1980. godine sportisti Vojvodine osvojili su 21 olimpijsku medalju u rvanju, boksu, rukometu, fudbalu, džudu, veslanju i košarci. Pored olimpijskih medalja sportisti Vojvodine osvojili su svetska i evropska prvenstva, kao i mnoge trofeje na međunarodnim takmičenjima. Samo u olimpijskoj 1980. godini, sportisti Vojvodine su na Igrama u Moskvi, svetskim i evropskim prvenstvima, kao i Balkanskim šampionatima u 19 sportskih grana osvojili 80 medalja, od kojih 14 zlatnih, 20 srebrnih i 46 bronzanih.

* * *

U realizaciji Projekta muzejske ekspozicije na osnovu istorije fizičke kulture i sporta Vojvodine od kraja XVIII veka do 1980. godine, izvanrednu ulogu je imao začetak – osnivanje i razvoj Sportskog muzeja Vojvodine, kao jedine institucije te vrste u Jugoslaviji od 1954. do 1973. godine. U prikazu nastanka ove originalne institucije naglašena je najpre uloga Sportskog instituta Vojvodine, kasnije Zavoda za fizičku kulturu Vojvodine i Saveza organizacija za fizičku kulturu Vojvodine, koji su bili neposredni inicijatori i organizatori Sportskog muzeja Vojvodine. Uz nekolicinu izuzetno angažovanih sportskih radnika, ljubitelja i poštovalaca sportske prošlosti, Milana Ercegana i Branka Mrkića s profesionalcima, etnologom Vaslijom Latinkićem i istoričarom Milanom Vranićem, odvijala se kompleksna muzejska delatnost na prikupljanju, čuvanju i zaštiti, a posebno izložbeni i izdavački delatnost ovog Muzeja. Postignuti rezultati vide se na brojnim većim i manjim muzejskim postavkama (izložbama), koje je Sportski muzej Vojvodine ostvarivao u Novom Sadu, Zrenjaninu, Subotici, Beogradu, Zagrebu, Kragujevcu i drugim mestima. Godine 1973. izvršena je integracija bez presedana u muzejskoj praksi Vojvodine. Zavod za fizičku kulturu Vojvodine je Sporazumom s Vojvodanskim muzejom predao ukupnu muzejsku zbirku Sportskog muzeja Vojvodine s otprilike 20.000 muzejskih i arhivskih dokumenata, građe i objekata. Integracijom Zbirka je postala od tada sastavni deo Pokrajinskog – matičnog muzeja, Vojvodanskog muzeja, koji će prvi u Vojvodini, a i

Jugoslaviji, imati pored odeljenja i odseka za arheologiju, etnologiju, istoriju umetnosti i istoriju, poseban Odsek za istoriju fizičke kulture i sporta Vojvodine. Ova integrisana institucija nastavila je društvenim aktivnostima u smislu organizovanja izložbene delatnosti, pojavile su se i prve veće kataloške publikacije, ostvaruje se inicijalna međumuzejska saradnja sa srodnim institucijama na fakultetima za fizičku kulturu u Beogradu i Zagrebu te s nekim zavičajnim muzejima u Vojvodini.

Primenom Zakona o muzejima i muzejskoj delatnosti u SAP Vojvodini od 1974. godine, uvodi se propisana muzejska dokumentacija, što je permanentno reperkutovano i na muzejsku građu iz istorije fizičke kulture i sporta, koja se čuva u Vojvodanskom muzeju. Sređuju se studijske muzejske zbirke: streljačke mete, medalje, plakete, sportske značke, zastave i zastavice, rekviziti, oprema i uređaji, pehari, plakati, povelje i sve drugo što čini bogatstvo istorijske baštine naroda i narodnosti Vojvodine u oblasti fizičke kulture i sporta.

Prikazani su sadržaji Odseka: fondovi, zbirke, legati i dr. sa stanjem 31. 12. 1980.

Projekat muzejske ekspozicije koncipiran je kao kompleksan objekat sa dvanaest prostorija, koje imaju namenski karakter, a u funkciji su smeštaja muzejske građe i prostora za izlaganje materijala u okviru stalne postavke. U ovoj zamisli istaknuta je karakteristika edukativne propagande najvrednijih muzealija, koje Vojvodanski muzej u kolaboraciji sa sportskim organizacijama Vojvodine i pojedincima – legatorima raspolaze. U ovoj celini dominantno mesto ima izložbeni prostor, koji je sastavljen od nekoliko organskih celina. Pre svega, u ulaznom holu apostrofirani su neki kapitalni objekti (maketa sportskog stadiona, kolekcija starog mačevalačkog oružja, originalna streljačka zastava iz XIX veka i skulptura sportiste revolucionara Jovana Mikića Spartaka). Nakon susreta i doživljaja u odnosu na

ove objekte postavka se razliva kroz fundamentalni kružni hodnik u kojem su instalirane 42 zidne vitrine sa specijaliziranim mikrotematskim postavkama. Ulazni hol i kružni hodnik vode u prvi deo centralnog prostora u kojem su istaknuti korifeji fizičke kulture i sporta Vojvodine kroz istoriju. To je Hol slave sa skulpturama i portretima velikana. Iz ovog prostora nastaje nova celina u kojoj je na adekvatan način eksplicirana istorija fizičke kulture Vojvodine od 1780. do 1980. godine.

I najzad, u poslednjem delu ove celine istaknuto je rešenje za sadašnji sport i fizičku kulturu u Vojvodini.

Ostale prostorije su namenski predviđene za smeštaj muzealija – depo, zatim biblioteka i kancelarija i koncipiran je izuzetno važan prostor za javne komunikacije u kojem bi se odvijao "muzejski život" vezan uz neposredne kontakte i saradnju svih zainteresovanih s ovom institucijom.

Ovakvo rešenje predstavlja i fundamentalni deo budućeg Muzeja fizičke kulture i sporta Vojvodine. Za ovakav Muzej, kako to dosadašnja praksa pokazuje, ostvareni rezultati garantuju i pozitivni zakonski propisi u SAP Vojvodini omogućavaju postojanje sve realne mogućnosti za njegovo ostvarenje.

Može se zaključiti da za ovakav Muzej postoji objektivna društvena potreba i opravdanost.

U toku trideset godina prikupljen je, sačuvan i zaštićen takav muzejsko-arhivski materijal izuzetne spomeničke vrednosti da i ovo imponuje u opravdanosti i potrebi organizovanog i permanentnog afirmisanja kroz Muzej i druge delatnosti.

Formiran malobrojan kadar profesionalnih i amaterskih muzejskih radnika takođe je jedna od komponenti u svrsishodnosti realnog ostvarenja Projekta muzejske ekspozicije u Muzeju fizičke kulture i sporta Vojvodine.

IŽAKOVIĆ, Krešimir. Naučno-istraživačka i sabiračka djelatnost u muzejima i srodnim institucijama novije historije / Krešimir Ižaković. – Zagreb: Sveučilište u Zagrebu: Fakultet organizacije i informatike u Varaždinu, 1985.

Sažetak

U doktorskoj disertaciji "Naučno-istraživačka i sabiračka djelatnost u muzejima i srodnim institucijama novije historije" autor obrađuje problematiku koja se smatra fundamentalnom u širokoj, kompleksnoj djelatnosti muzejskih institucija uopće i posebno historijskih muzeja novije historije. Autor se u serioznom i konsekventnom pristupu, dosljedno pridržava takvog naučnog i radnog postupka da, objedinjujući dosad poznata praktična iskustva teoretske spoznaje i dostignuća, analitičkim putem utvrđuje principe i metode naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti u historijskim muzejima i srodnim institucijama novije historije. Otkrivajući i utvrđujući razvojni put naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti, kroz historijski rakurs njezinog razvitka, autor dokazuje njezino fundamentalno i ničim zamjenjivo značenje u radu i postojanju muzejskih institucija i njezin naučni karakter, što je u krajnjoj liniji i cilj autorovog rada.

Osnovna tematika ovog rada je podijeljena u četiri poglavlja: Historijat nastanka i razvitka historijskog muzeja novije historije; Zbirkotvorni profil historijskog muzeja novije historije; Naučno-istraživačka i sabiračka djelatnost u historijskim muzejima novije historije; Društvena uloga historijskih muzeja novije historije.

U prvom poglavlju autor govori o nastanku i razvitku muzejskih institucija, analizira pojam muzeja i posebnu pažnju ali u općem prosjeku, posvećuje društvenoj ulozi historijskih muzeja izvlačeći zaključak da se radi o muzejskim institucijama od posebnog značaja i s velikim uticajem na svijest ljudi i društva u cjelini. Uz analiziranje pojma historijskog muzeja i iznošenje cijelog niza zanimljivih definicija muzejskih institucija, međusobno ih konfrontirajući, autor izvlači i ističe njihove općeprihvaćene i esencijalne vrijednosti potkrepljujući ih marksističko-lenjinističkim shvaćanjima ove problematike i daje široku analizu klasifi-

kacijske i tipske diferencijacije muzejskih institucija. Iz ovakvog, analitičkog dosljednog i logičnog pristupa naslovne problematike, jedino su se mogli izvući neophodni zaključci za njezinu objektivnu i naučnu eksplikaciju. Polazeći s ovih pozicija, zanimljiva je i od naročito značaja autora analiza muzejskih institucija u zemlji ali nije od manjeg značaja ni uvid u identičnu problematiku nekih od evropskih zemalja, kao npr: SSSR-a, ČSSR, Poljske, Mađarske i drugih.

U drugom poglavlju ovog rada, koje nosi naslov Zbirkotvorni profil historijskog muzeja novije historije, autor kao moto svojih istraživačkih rezultata i shvaćanja iznosi primarnu i višestruku vrijednost i značaj naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti, o kojoj prije svega ovisi uspješna aktivnost muzejskih i njima srodnih institucija koje se bave proučavanjem novije historije i perioda savremenosti. Istovremeno naglašava uz njezinu naučnu, također ništa manje vrijednu općekulturnu komponentu, od posebnog značaja za očuvanje i valorizaciju kulturno-historijskih vrijednosti i nasljeđa. Krećući se u navedenim koordinatama svojih istraživanja, autor koncentriše svoju pažnju i istraživanja na problematiku orijentacije u stvaranju muzejskih zbirki, muzejski predmet u tim zbirkama i, naročito, na značaj dijalektičkog odnosa "prošlog i savremenog" iznoseći zaključak kroz zbirkotvornu djelatnost u smislu ove orijentacije, da su muzejske institucije, svojevrsni dokumentacioni centri, u kojima se posredstvom specifične i autentične muzejske dokumentacije, naučno tumači i eksplicira razvitak historije i društva.

U trećem i ključnom poglavlju – Naučno-istraživačka i sabiračka djelatnost u muzejima i njima srodnim institucijama novije historije – autor objašnjava naučni karakter muzejske naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti i cijeli niz novih spoznaja ali i zadataka koji proističu iz takvih tumačenja i usmjerenja, kao što su: karakteristike kompletiranja osnovnih fondova muzejskih zbirki u odnosu na tip i profil muzejskih institucija; planiranje naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti u historijskim muzejima novije historije; metode naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti u historijskim muzejima novije historije; stručna valorizacija i opis sabranih predmeta itd. U tom smislu, autor je izveo analizu stanja u nekim muzejskim institucijama u zemlji i inozemstvu koristeći velik broj informacija dobivenih tokom istraživanja i ličnog, vizuelnog uviđaja u rad većeg broja muzeja, što je bila osnova koja mu je omogućila valorizaciju relevantne problematike i stvaranja zaključaka.

Prilazeći ovoj problematici s pozicija moderne muzeološke nauke, koja je kao takva svrstana u kompleks informaciono-komunikoloških znanosti, autor je istakao značaj i

karakteristike *muzealne informacije* u muzejskoj komunikaciji i javnom djelovanju muzejskih institucija koje proučavaju tematiku novije historije, pri čemu je u stvari indirektno istakao presudni značaj i ulogu naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti, odnosno egzistencijalno značenje muzejske zbirke, njezino stvaranje, kroz dijalektički odnos *prošlog i savremenog*. Iz analize ove problematike, date u zaključnoj formi, autor je izveo principijelne stavove, koji su određujući za naučno-istraživačku i sabiračku djelatnost i inicirajući za njezin progresivni razvitak, ali isto tako i od presudnog značaja za društvenu valorizaciju historijskih muzeja novije historije, kao *institucija od posebnog društvenog značaja*: muzejska sabiračka djelatnost mora počivati na naučnim temeljima i mora biti metodološki postulirana u duhu savremene muzeološke nauke; mora se konsekventno sprovoditi princip aktivne muzejske dokumentacije pri čemu su nosioci muzealnosti istovremeno i autentični muzealni izvori specifične muzeološke interpretacije razvitka historije i društva, čovjekovog totaliteta; primjena dijalektičkog odnosa prošlog i savremenog; princip funkcionalne naučne valorizacije autentične muzejske dokumentacije; naučno-istraživačku i sabiračku djelatnost u historijskim muzejima novije historije tumačiti i upražnjavati u kontekstu ostalih oblika muzejskih djelatnosti, ne izdvajajući je kao posebnu i jedinu itd.

U četvrtom i posljednjem poglavlju ovog rada, autor govori o odgovornoj i izuzetno važnoj ulozi historijskih muzeja novije historije, koji posredstvom naučno-istraživačke i sabiračke djelatnosti izdvajaju i selekcioniraju muzejski predmet kao nosioca sasvim konkretnih informacija, koje se koncentriraju u ideje, a ideje u poruke distribuirane posebnom muzejskom tehnologijom i specifičnim instrumentarijem među široki auditorij percipijenata. To je istovremeno i potvrda autorovih nastojanja da dokaže kako i muzejske institucije svojom javnom djelatnošću spadaju u *porodicu masmedijskih sredstava* u širenju informacija i poruka do najšireg kruga korisnika. Polazeći s pozicija marksističko-lenjinističke teorije, autor sasvim opravdano tvrdi da su upravo historijski muzeji novije historije muzejske institucije od posebnog značaja za savremeno društvo i istovremeno objašnjava njihov specifikum kao institucija koje bitno utiču na društvenu svijest ljudi i njihov svakodnevni život, mijenjajući ga i bogateći novim vrijednim sadržajima. Autor naglašava da je ovo to važnije kad se zna, da se radi o "...znanstvenim informacijama koje igraju na malu ulogu u društvenom i kulturnom razvitku čovjeka i društva uopće".

Na kraju autor daje iscrpni pregled literature kojom se služio i kojom fundira istraživanu i proučavanu tematiku.

**MILJKOVIĆ, Đorđe. Postanak i razvoj muzejske delatnosti u SR Makedoniji / Đorđe
Miljković. – Ljubljana: Univerzitet "Edvard Kardelj": Filozofski fakultet, 1985.**

Predgovor

Sam naslov doktorske teme Postanak i razvoj muzejske delatnosti u SR Makedoniji ukazuje na njeno teritorijalno opredeljenje muzejske delatnosti.

U makedonskoj kulturnoj istoriji muzeologija zauzima posebno mesto po svojoj ulozi i značenju.

Makedonija se nalazila u specifičnim društveno-političkim, kulturnim, privrednim i prirodno geografskim uslovima, što je bio osnovni razlog da u njoj nisu osnovani muzeji u prošlom veku, kao što je bio slučaj kod drugih naroda u našoj zemlji.

Makedonski narod bio je u prošlosti nacionalno, kulturno i etnički obespravljen, pa zato njegovo kulturno nasleđe i nije moglo naći pravo mesto u svojoj zemlji. Danas se veći deo tog bogatstva nalazi u mnogim evropskim muzejima i u muzejima drugih kontinenata, vekovima sistematski otuđivan.

U radu doktorske disertacije nastojao sam koliko je to bilo moguće osloboditi se historicizma, već temu obraditi sa stanovišta muzeologije kao sastavnog dela kulture u vremenu prisustva nacionalnih propagandi susednih balkanskih naroda i njihovih aspiracija prema Makedoniji. Obuhvatam period od pojave prvih riznica i privatnih zbirki koje su po svom sadržaju, mada ne i po svojoj nameni, bile preteče današnjih muzeja, celokupne Makedonije do njene trojne podele između Bugarske, Srbije i Grčke (1913). Zatim se ograničavam samo na vardarski deo Makedonije iz više objektivnih razloga.

Do danas, sa kraćim priložima, saopštenjima, referatima i na druge načine samo su periferno bili inicirani neki od problema iz mog rada. Celovitije, sistematičnije i argumentovanije kod nas nije pisano.

Doktorska disertacija je hronološki i sadržinski podeljena na četiri dela, i to:

Prvi deo obuhvata period od pojave riznica i privatnih zbirki, kao preteče današnjih muzeja do početka prvog svetskog rata (1914).

Drugi deo obuhvata period između dva svetska rata (1918–1941).

Treći deo – vreme monarhofašističke okupacije Makedonije (1941–1944).

Četvrti deo – muzejsku delatnost u SR Makedoniji posle oslobođenja do 1950. godine, sa tim što za kasniji period dajem samo informativni pregled.

U obrađivanju moje teme bilo je neophodno pristupiti sveobuhvatnom istraživanju onoga što je bilo dostupno korišćenju.

Izvore sam sistematizovao predmetno i vremenski, koristeći neobjavljenu i objavljenu arhivsku dokumentaciju, sa tim, što sam prvu koristio i dao u potpunosti. Radi se o materijalima koji se čuvaju u arhivskim ustanovama, muzejima i drugim institucijama u našoj zemlji i inostranstvu.

Međutim, u obradi teme koristio sam i materijale koji nemaju arhivski karakter. To su uglavnom razne publikacije, izveštaji, pravila o radu muzeja, službeni dokumenti i drugo, a u vezi su sa problematikom. Značajno mesto dato je i periodici. Uglavnom, to su javna glasila, listovi i časopisi koji su izlazili u Skoplju ili u drugim gradovima naše zemlje i inostranstvu.

Sva četiri dela ilustrovana su fotografijama, faksimilima, fotokopijama i statističkim podacima sa ciljem i vizuelno da nas približe problematici.

U toku istraživanja nailazio sam na razumevanje i pomoć u svim institucijama u kojima sam radio, a dosta su mi pomogle i mišljenja, zapažanja i sugestije muzejskih i drugih kolega, pre svega, naučni saradnici dr Slavko Dimevski, dr Kosta Balabanov i dr Rimitar Mirčev. Posebno se zahvaljujem mojoj radnoj organizaciji Muzej na Makedonija koja mi je pomogla u realizaciji doktorske disertacije.

Posle svakog dela dajem beleške, a na kraju izvore i literaturu, skraćenice i ilustrativni materijal (fotografije, faksimile arhivskih dokumenata i tabelarne preglede).

Izražavam najiskreniju zahvalnost i svima onima koji su mi na bilo koji način pomogli u radu, a mlađe kolege na misao da "kultura nije naknada, već ključ života" (V. Malok).

**ŠOLA, Tomislav. Prema totalnom muzeju / Tomislav Šola. – Ljubljana: Univerzitet
"Edvard Kardelj": Filozofski fakultet, 1985.**

Sažetak

Motivirani u postojanju i nastanku fundamentalnim instinktima čovjeka za prestižem i opiranjem prolaznosti, muzeji su otkriveni kao mehanizam mudrosti i obrana dostojanstva življenja. Svoj napredak prema tim ciljevima ostvarili su golemim trudom, ali unutar pragmatističkog i racionalističkog vrijednosnog sistema: duhovna dimenzija poslanstva muzeja sputana je tradicionalnim duhom iz vremena nastanka moderne muzejske institucije. Elektroni-

čka revolucija rada civilizaciju trećeg vala i podrazumijeva korjenite mijene duha. U tehnologiji skladištenja obrade i komuniciranja informacija krije se movens koji će izmijeniti muzeje i omogućiti im da doista obave svoje poslanstvo.

Da bi i sam preživio, muzej mora biti potreban i korišten, dakle i izravno djelatan. Suvremeni muzej, a to se tiče osobito muzeja budućnosti, bit će kontradjelatni mehanizam društva, korektiv u disparatnom događanju koji će po-

put prave mudrosti vijeća staraca pridonijeti upravljanju "svemirskim brodom – Zemlja".

Već petnaestak godina tradicionalni model muzeja ustupa mjesto muzejima tzv. treće generacije – trećeg vala. Njihove ambicije su veće iako naizgled traže i podrazumijevaju manje. Nakon industrijske civilizacije koja je ludolom fašizma pokazala krajnje namjere i sudbinu velikih shema u kojima nema mjesta za pojedinačno, zadatak je kolektiva obraniti interese i osobitosti pojedinačnog identiteta makar da je riječ o individuumu, narodu, ugroženoj biljnoj vrsti ili prirodnoj cjelini...

"Dokazni" materijal u muzejima nije dostatan i ne odgovara ambicijama zaštite. Prenošnje informacija iz prošlosti, prenošenje kompleksnog iskustva čovjeka i dokumentiranje mijena cjelokupnog okoliša nije više moguće a ni potrebno ostvariti uobičajenim muzejskim radnim procesom. Moćni potencijal tehnologije postat će sredstvo uništenja Planeta ili sredstvo za ostvarenje sna o besmrtnosti. U tom grandioznom planetarnom događanju muzeji mogu biti i subjekt i objekt. U jednoj se varijanti mogu pretvoriti u pasivne banke podataka, a u drugoj u važnog činioca odrastanja i preživljavanja čovjekove vrste.

Namjera ovog istraživanja bila je: poduprijeti neke poznate teze novim argumentima, postaviti relevantna pitanja na koja mora odgovoriti teorija i praksa muzejskog poslanstva i iznijeti teze koje bitno određuju budućnost muzejske ustanove i njene uloge u zaštiti univerzalne baštine: muzej je kreativni medij, a njegova poruka je konvergentna umjetničkoj; budućnost je ostvariva jedino u novoj sprezi s informatičkom revolucijom; nova informatička, napose audio-vizualna tehnologija nije puko sredstvo za rad nego i novi duhovni sadržaj; muzeologija mora prerasti u sveobuhvatnu teoriju nasljeđa; kibernetička, kontradiktorna priroda muzeja mora imati svoj osnov i u teoriji; muzej kao mehanizam zaštite identiteta ne može biti sredstvo podvlašćivanja; točka idealne realizacije muzejskog poslanstva je totalni muzej, kao nova svijest o cjelokupnom okolišu neograničenom prostorom i vremenom...

**JOVANOVIĆ, Vera. Kolekcije, kolekcionari i donatori u Vojvodini / Vera Jovanović.
– Ljubljana: Univerzitet "Edvard Kardelj": Filozofski fakultet, 1986.**

Prikaz doktorske disertacije objavljen u časopisu Informatica Museologica, 1988, 1–2.

SUMMARY

**Register of Doctoral Theses in
Museology**

In 1982 the first doctoral thesis in museology was defended at the "Edvard Kardelj" University in Ljubljana, where the first department of museology in Yugoslavia was established at the Faculty of Philosophy. Summaries of the following doctoral dissertations in museology defended at the Faculty of Philosophy in Ljubljana as well as the summary of a thesis defended at the Faculty of Information and Production Engineering of Zagreb University in Varaždin have been published:

1. Vlado Horvat, Museums and Galleries Network in the Area of Slavonia and Baranja, 1982.

2. Dušan Kojović, Museums of the Revolution as Museums of Recent History, 1983.
3. Dušan Otašević, Memorial Museums of Recent History, 1983.
4. Milan Vranić, Physical Culture and Sports in Vojvodina in the Design for Museum Exhibitions, 1983.
5. Krešimir Ižaković, Research and Collection in Museums and Similar Institutions of Recent History, 1985.
6. Đorđe Miljković, The Establishment and Development of Museum Activities in Macedonia, 1985.
7. Tomislav Šola, Towards a Total Museum, 1985.
8. Vera Jovanović, Collections, Collectors and Donors in Vojvodina, 1986.